

ספרוי — אוצר החסידים — ליאובאואויטש

שער
שלישי

קובץ
שלילת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חופשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוז קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלהה"ה נבג"מ ז"ע

שני אודרסאהן

מליאובאואויטש

•

בשלח

(חלק טו — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פאראקווי

שנת חמישת אלפים שבע מאות שמות ואות לבירהה

**לעילי נשמת
הרה"ת ר' מנחם מענדל ע"ה
בהרה"ח הרה"ת חיים שאול ע"ה
נלב"ע י"ג כסלו ה'תשס"ז**

**מרת חנה ע"ה
בהרה"ח ר' מנחם מאניש ע"ה
נלב"ע יי"ד ניסן ה'תשע"ג**

ברוך

ת' נ' צ' ב' ה'

**LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH**

Copyright © 2021
by
KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.org / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

בשלח

148

ב. אף רשי' בפירושו על התורה עמד על פסוק זה, העתיק מן הכתוב את התיבות "וכל רכב מצרים"⁵ ופירש⁶

(5) במקילתא (וכן בתנומא, תנומה באבער ויליש' שם. וראה דשי' וארא ט, ה) הקושיא "משל מי היו הבתומות כו'" היה על התיבות "ויקח שיש מאות רכב בחור גו'" ומזה שרשוי' (ווענה) (מקשה רק על "וכל רכב מצרים" – אף שלכאו' גם בס' שיש מאות רכב כו'" קשה "משל מי היו הבתומות כו'" – יש לומר:

בש' מאות רכב גו'" אפשר לומר שנקנו מתగרי האומות (כਮון בשפטות דסחרו עמהם). וראה גם בראשית לה, כי. מקץ מא נג. ועוד); משא"כ "וכל רכב מצרים" דמגדיש מצרים, ועוד שעכ"ז שה' ריבוי מופלג – דאל"כ, למה יראו בני' כשראו "מצרים נסע אחריהם" (פרשנותו שם), והרי היו "ש' מאות אלף גו' בלבד מטה וגם ערב רבע גו'" (בא ב', ל'ז'לח)? ובפרט את"ל שכל המצריים היו רוכבים, ולא רגלי' (ראה לקמן יד, כג. שם, כה ובפירוש'). שם, כח (ובפירוש'). טו, א. אבל ראה ראב"ע כאן פסוק ט). וראה גם העורה הבאה. וראה דברך טוב בא"א קצת.

ובזה מתרוך בשפטות למה השמשיט רשי' בא ה'ג' שבמקילתא – "ואית' משל פרעה היו והלא כבר נאמר כו'" – כי ע"ד הפשט, אין מסתבר לומר אפילו בקס"ד שה' ריבוי בתהומות כ"ב של פרעה (ולהעיר מוגיש מז. יז. מ"א ה. ו. שם, כו.). פ"ט לאחריו שምפרש "וכל רכב מצרים – ועםם כל שאר הרכב". ויל' דכוונתו זה לשלול הפ"י (ככפ"ז) (ליך טוב) ומדרשו שכל פוב (בא)

*) לכאר' הי' אפשר לומר, זהה נכלל (נע"ד הפשט) במ"ש "את משל מצרים" – אבל איןנו, כי גם ע"ד הפשט יש מקום לומר שבתהומות פרעה לא יהיה וכן (וראה לעיל בא, י, כה), וכך שפערעה לא לאה במכת בכורותך, אף שגס פרעה בכר ה' (פירוש' בא יב, בט). וראה לקמן העורה פ"ט. ולהעיר פ"ז וארא ג, יג: צום עלייו כה).

א. על הפסוק¹ "ויקח שיש מאות רכב בחור וגו'" איתא במקילתא² שה"בהתות" שלקח פרעה עברו "ש' מאות רכב" אלו היו מן הה' מקנה שהניש הירא את דבר ה" – "מכאן ה' ר' שמעון אומר טוב שבגויים הרוג טוב שבנחחים רצוץ את מוחו".

וזדעה הקושיא עלamar זה: היתכן לומר, שהتورה פוסקת שיש להרוג אפילו "טוב שבגויים" – והרי זה היפך הצד והירושר³?

על קושיא זו נאמרו כמה וכמה תירוצים⁴ (ואהדים מהם יוזכרו להלן) – ובפרט בתורת הוויוכוחים שקיימו גודלי ישראל עם שונים ישראל במשך הדורות (מויכוח ר' ייחיאל מרפיין – מגודלי בעלי התוספות – ועד לדורי-תינו האחוריונים).

(1) פרשתנו יד, ג.

(2) כאן. ועוד ע"ז בתנומא כאן (ח). תנומה באבער וארא ב'. ייליש' שם ומזו קפו (אבל שם ובכמה דפוסי ירושלמי – דלקמן – נשמט "טוב שבגויים הרוג"! – ואולי זה מה מפני הענזואדר). ועוד. ובתוס' ע"ז (כו, ב ד"ה ולא) גיריס כן בירושלמי קידושין (פ"ד ה"א). וראה שינוי נסחאות שם.

(3) וגם ע"ד ההלבה – ראה רע"ב, לבוש האורה* וצידה לדרך בפירוש' בא. וש"ג.

(4) כמה מהם הובאו בתורה שלמה מלואים לפ' וארא (ס"ט). באוצר הוויוכוחים (אייזונשטיין). יעודה.

*) בהנדפס באוצר פירושים (ווארשא תרכ"ב). וכמ"ט לאח"ז השמיטו ההתחלת והסיום של פירושו כאן.

שבמקרים¹¹ הרוג טוב שבנחים רצוץ את מוחו".

ולכואורה אינו מובן כלל: אף שפירוש רשי' על החומר מתחאים ומובן גם לבנו חמש (למקרה), ובאופן זה, שיכל להבין פשטוט של מקרה¹², הרי, כמו שכבר נתבאר פעמים רבות, פירוש רשי' על החומר מתחאים ומובן גם לבנו חמש (למקרה), ובאופן זה, שיכל להבין פשטוט של מקרה¹³ לאמתתו מבלי להזדקק למפרשים אחרים וכיו"ב, כי ימצא כל הנזכר לו בשפטות פירוש רשי', לא חסר דבר (ולא יתר), בין אם על אחר ובין אם בפירוש רשי' שלמד קודם לכן.

עפ"ז, כיון שהתמייה הניל עולה

קדושים (פ"ד הי"א), מכילתא דריש'ي כאן, תנומה באבער שם, ס' והזהיר (עה פ' הירא את דבר ה'), פס' וארא ט, כ (משא"כ כאן), ומדרשי הגadol כאן (וכן הוא גירסת התוט) ע"ז, כ, ב' ד"ה ולא) במס' סופרים (ספט"ז): כשר. וראה لكمן הערתא.³⁴

(11) במכילתא שלפניינו (וכן בכמה מקומות) וכן בדפוס שני וכי מה תמייה ריש'י (שбегויים. אבל בתנומהaan אין הוא גירסת באבער, ופס' וארא שם (וכן גירסת הבחי' במס' סופרים (שם). וכ"ה בעה"ט * וארא שם): שבמקרים. ולכואורה כ"ה הגירסת הנכונה (עכ"פ ברש"י) – שהרי לנולד טפילים להם, וכמו"ש במפרשי רשי' גו"א. דבר טוב. נ"ז (הובא במשכלי לדוד). וועוד כאן).

(12) ש"ו"ע (ואדה"ז) או"ח סוף"ה ס"ב.

(13) פרשי' בראשית ג, ח ובס"מ.

*) אבל בהוצאה החדש (א"ג, תשל"א): "שbegoyim", ומציין דכ"ה הדפו"י (ובכת"ח) חסירה מלה

(כבמגילתא): "ומהican היו הבהמות ה"ללו, אם תאמר משל מצרים הרי נאמר" וימת כל מקנה מצרים ואם תאמר משל ישראל והלא נאמר" וגם מקנון יילע מעמו, مثل מי היו מהира את דבר ה". מכאן היל ר' שמעון אומר כשר¹⁰

ד"ה, רכב בחור" לא ה"י מצרים אלא מקומות אחרים, וכדמשמע ממש"ג "וכך רכב מצרים" – לכון פרשי' דמש"ג "וכך רכב מצרים" פירושו "ועםם כל שאר הרכבת", אבל גם ה"ש מאות דה' רכב בחור" שלנני" היו ממצרים*. וזה מובן מה שרשי' מביא הקושיא "ומהican היו הבהמות ה"ללו" רק לאחורי שמהר הניל": ביל פרשי' הניל אין מקום לשאול (פרק ע"ל "וכך רכב מצרים" – מהican היו כו"ל, שעיל השם, מאות גו"ו), שהרי אפשר לומר שגו"ו מאות העולם, וככל בעהרת הקודמת (וראה בכל טוב שם, שמקשה (פרק ע"ל "וכך רכב מצרים" – מהican היל הרכבת במצרים"); אבל ע"פ הניל דגם ה"ש מאות גו"ו היו ממצרים – הרי שוב קשה גם עליהם "ומהican היו הבהמות היללו". וראה דבק טוב בעהרת הקודמת.

(7) וארה ט, ג.

(8) בא, י, כו.

(9) לי הכתוב וארא שם, כ. וראה רשי' שם, י. ראמ"ס וס' הזכרון בפרש"י כאן. וכן בדפוס שני ריש'י טוב. אבל בירושלמי* וכן במכילתא שלפניינו (וכן בכמה מקומות).

(*) ומה שנפרטו בפ"ע – מפני שייר"ו רכב בחור". וכן מדיק רשי' ג. "ועמם כו"י, כלומר שייהן טפילים להם, וכמו"ש במפרשי רשי' גו"א. דבר טוב. נ"ז (הובא במשכלי לדוד). וועוד כאן).

ברא"ס כ"ד כוונת רשי' ב"ונמהם כל כו"י" שם "חולכים מעצימים כו"י לא שום מוזחחות" – אבל (ונוטף לך), דבשפטות קראי תיבת "וירח" גם נעל "וכך רכב מצרים". וראה נ"ז שם – הר' לפ"ז העתק רכב מצרים. חסר בפירושי, והוליל "ונמהם הילכו" וכיו"ב.

ומו"ש במשכלי לדוד, דמשמ"א ר"ש "כשר שבמקרים הרוג" הי די' להרא"ס דהילכו מוצנים הטוב – אי' ציטרה שלם הם "מהילקוחים" – ראה רקמן הערתא 42 ובס"ה ג' שם.

(*) בכמה דפוסי ירושלמי נשמטה בא"ז, וכן בפ"ג.

שם¹⁹) "דור שלישי יבוא להם בקהל ה"? הן אמת שבאו להתגיר הוא סימן שהוא, "כשר שבמצרים" – אבל הרי על כך אמר ר' שמעון שאפילו "כשר שבמצרים הרוג"!

וכיוון שכן, ה' רשי' צרייך לישב תמייה זו עכ"פ בפרשת תצא. ג. אחד התירוצים שמצוינו בכוכ"ב ספרים²⁰ הוא עכ"פ הגירסת במסכת סופרים²¹ "הטוב שבעכו"ם בשעת מלחמה הרוג", והיינו, שההיתר (או החיב) להרוג אפילו "טוב שבעכו"ם" לא נאמר אלא בשעת מלחמה עם בניי, אבל לא במצב אחר – של העדר מלחמה, ומכל"שון בשעת שלום.

עד זו ה' ניתן לכואורה לפרש גם בפירוש רשי"²², שכונתו שהדברים אמורים רק בשעה שהמצרים יוצאים להלחם עם בני ישראל, שהרי עונשו של "הירא את דבר ה'" על מעשה אריע בזמנם שהמצרים רדפו אחרי בני ישראל על מנת להלחם עמם בסוף. אבל באמת אין לפרש כן בפירוש רשי" (דרך הפשט) – כיון שלשון רשי" ("מכאן ה' ר' שמעון אומר כשר שבמצרים הרוג" פירושה: א) שמאן

אפילו בלימוד שטחי של בן חמץ – קשה, כיצד הביא רשי' את מאמר ר' שמעון "כשר שבמצרים הרוג" מבלתי להסיק מתוך הדברים שוםバイור ותירוץ על תמייה זו?

וקושיא גדומה מזו: הבן חמץ למד כבר מקודם¹⁴, שכאשר אברהם אבינו הי' במצרים, פרעה היטיב עמו ושלחו שם מtower כוונה להגן עליו ועל שרה מכל רע;

ויתר על כן למד הבן חמץ: בשעה שבאו יעקב ובנוו להתישב למצרים, פרעה עצמו, מרצוונו, הוציא להושבים ב"מיטב הארץ"¹⁵, והתיישבותם שם אף הייתה (כמסופר בכתבוב¹⁶) באופן של "ויאחזו בה ויפרו וירבו מאוד"¹⁷.

ואם כן, איך ניתן לומר "כשר שבמצרים הרוג", בה בשעה שנמצא מצרים שהתייחסו לבני ישראל כראוי, היו עם בשלום ושלוה, ואדרבא – היטיבו עם וכו'?

וסתירה זו אף תחריף אצל הבן חמץ כאשר ילמד פרשת תצא¹⁸, שבה נאמר ציוו מפורש: "ילא תתענง מצרי גו'" – הינו שি�יננו איסור אפילו "لتאב" מצרים, ובוודאי שאין להרגו!

� עוד: אם "כשר שבמצרים הרוג", כיצד נוכל לקיים את המשך הפסול,

(19) פסק ט.

(20) ראה בספרות שבהערה 4. לקמן הערכה 22. תוס' ע"ז שבהערה 2. כס"מ הל' רוזח פ"ד ה"א. אבל ב"ז וב"ז י"ד סקנית. ש"ר שם. סמ"ע חורם סתכה" סק"ח.

(21) ספט"ו. ובתוס' ע"ז שם לא גרים כן במל' סופרים, כ"א בירושלמי קדושים (שם). אבל בירושלמי שלפנינו ליתא תיבות "בשעת מלחמה", וכמ"ש בצדיה לדרך כאן.

(22) כדפ"י בגו"א כא. וראה בחזי וצדיה לדרך כאן. ובלבושו האורה: עכשו נהperf לבם לשונאים ולהרוג ולאבד רדפו.

(14) לך יב, טז. שם, כ ובפרש"י (יט"כ).

(15) ויגש מה, יה ובפרש"י. שם מז, ו.

(16) ס"פ ויגש.

(17) ואף להפירוש בויקם מלך חדש" (שמות א, ח וברש"י) "שנתחדרו גיזויתו" – הרי ממש"י "ויקם מלך חדש" (ו"נו-חדשן גיזויתו). מובן שה' ענין של חידוש.

(18) כג, ח.

[לדוגמא:] א) שפירוש כלל זה ש�מר ר' שמעון הוא (לא שה"כשר שבמצרים" ראוי לעונש "הרוג", אלא): אפילו ה"כשר שבמצרים" והוא כזה – האונר[ה] „הרוג“ – הינו, שבשעה שחוטא החשוד ברציחת עומד למשפט, איזי גם „כשר שבמצרים“ מוכן לדונו למות ("הרוג") על סמך אומדן בלבד, ללא חקירה הוגנת וambil להפוך בזוכתו²⁴; משא"כ אצל בני הדין הוא באופן ד"ו שפטו העדה גוי והצילו העדה²⁵, הינו שנדרשים עדים והראה וכו', ויש חיוב להפר בזוכתו של הנידון.

ב) שהדברים נאמרו בדרך גוזמא בלבד, ועל דרך הפירוש בהמשך מאמרו של ר' שמעון (כמו בא מסכת סופרים²⁶): „הכשרה שבנשימים בעלת נשפים“ – שח"ז לומר על בת שרה רבכה רחל ולאה, ומה עוד – „הכשרה שבהן“, שהיא „בעלת נשפים“! אלא ודאי שהדבר נאמר בלשון גוזמא על מנת להציג עד כמה דרושא זהירות בעניינים אלה אפילו בוגע ל„כשירה שבנשימים“²⁷; ועוד י"ז יש לפרש בעניין „כשר שבמצרים הרוג“, שאין הכוונה להציג בთוקף עד כמה אין לסמור עליהם.

ג) בזמנו של ר' שמעון סבלו בני צרות וגזרות רבות מידי שונאי ישראל

(24) בוויכוח دون שמואל אברבנאל וכן שלמה הליי – נדפס בס' שבט ההודה (נתקב בס' רבנן מן הרודפים כו") (וראה ל�מן הערה (42).

(25) מסעי לה, כדי. ראה ר"ה כו. וא. ועוד.

(26) שם. וכן בירושלמי קדושים שם. וועוד.

(27) ראה פני משה לירושלמי קדושים שם.

למדיים אנו מקום אחר, ב) מכאן – מ„ויקוז גוי“ רכב מצרים – ממעשה הלקיחה, מכיוון שהריא את דבר ה"כ מהמצרים נתן את המותיו לפערעה, המכ הוא ראוי לעונש שהביא עליו הקב"ה בשעת קרייס – „הרוג“²³;(Clmer, שנחביב בעונש המיתה לא מצד מל' חמתו בפועל עם בני, אלא אך ורק מפני שננתן את המותיו לפערעה בכוננה רעה – עוד קודם ה"שעת מלחה", לפניו שפרעה והמצרים התחללו להלחם בפועל עם בני).

ד. אפילו אם נאמר שגם אופן זה (ויקח – על מנת להלחם לאחריו זה) נכל בגדיר „בשעת מלחה“ – עדיין אי אפשר לומר שכוננות רשי"י היא בשעת מלחה הרוג, ומטעם עיקרי: כאמור לעיל, רשי"י כתוב פירושו גם עברו בן חמש – ולכן, כנ"ל, כל פירוש הנזכר בפשטו של מקרא כתבו רשי"י באופן פשוט וברור; ומימילא, לו היה כוונת רשי"י „בשעת מלחה הרוג“, כי כתוב תיבות אלו במפורש (ולא הי סומך על כך שהבן חמיש חופש עד שיגלה את כוונתו – של רשי"י – ב... מס' סופרים). ובפרט שלפי תירוץ זה הרוי „שעת מלחה“ היא תנאי עיקרי!
ומהיא טעם, קשה גם להעמים בכונת רשי"י את הפירושים האחרים שהובאו בספרים –

(23) בלבוש שם פ' המשך דברי רשי"י: „מכיוון שכל הבהמות הללו ה"כ משל הירא דבר ה"כ ביל ספק כל מי שהי לו בהמה משלו ה"כ הוא בעצם ראשון מן הרודפים כו" (וראה ל�מן הערה (42), ולכן נהגו להזותם מן הרודפים (וכנ"ל בהערה הקודמת) – אבל מפשטות המשך דברי רשי"י – „משל הירא את דבר ה"כ מכאן ה"י רשי"א כו" – ממשמע, רק משוו' שנתנו בהמתם צ"ל – „הרוג“).

את שאלתו של הבן חמש בהסביר לפיה השגתו, אשר אינו הטעם והסביר האמית (שאotto ימצא בספרים הנ"ל רק לכשיגדל) – ח"ו לומר שרש"י לומד עם בן חמש למקרא שלא אליבא דamat – אלא ודאי שכונת רשי"י היא לטעם וסבירור האמית, שהוא פשט עד כדי כך שאינו צריך לצורך להוסיף מאומה על לשון המכילתא, אפילו עבור הבן חמש; ומכל מקום, לאידך, לא הזכיר ביאור זה בכל הוויוכוחים!

ו. גם צריך להבין:

א) פירוש רשי"י אינו ספר של פסקי הלכות, אלא ביאור פשט הכתובים – וא"כ, מדו"ע נחוץ לצורך פירוש הכתובים להביא את דברי המכילתא "מכאן הי' ר"ש אומר וכו'" – והרי על מנת לישב את הקושיה, "מההיכן היו הבהמות הללו" די הי' לומר שבאו מ"הירא את דבר ה" ותו לא.

ב) אפילו אם נאמר שהוזכר רשי"י להשמיינו שאין לבתו גם בס"י ריא את דבר ה" – על מנת לישב את השאלה: כיצד יתכן אדם שהנו "ירא את דבר ה" נotent את בהמותיו על מנת להלחם בבנ"י – עדיין אינו מחורר, מדו"ע נוגע לעניינו גם סיום המאמר הנ"ל, שראו הוא לעונש "הרוג"?

ג) לכורה, להמשך וסיום המאמר "טוב שבנהחים רצוץ את מוחו" אין כל שיקות לפירוש הפסוק²⁹?

ד) מדו"ע יש צורך ללימוד "מקאן" – ט"ב שבנהחים רצוץ את מוחו"³⁰ –

(29) וראה ראה"מ כאן: לאו מהכא דידי לה אלא אגב בו.

(30) ראה ראה"מ שבהערה הקודמת ד"לאו

– ואליהם נתכוון ר' שמעון במאמרו "כשר שבמצרים הרוג", כיון שההלך הרוא שנה גלי"י לבנ"י (בדוגמת ה"נחש" – המוכר מיד לאח"ז – המלא בארס); אבל אין כוונתו לגויים בכלל, ואפילו לא למצרים. והוא ראי', שהרי מצינו כמה אמר רוז"ל המציגים עד כמה ריחם הקב"ה על המצרים, ובפרט בולט הדבר (בטעם ה) ציוויל "לא תתעב מצרי כי גר הייתה בארץ"[28] –

פירושים אלו וכל כיווץ בהם קשה להעשים בפירוש רשי"י, כיון שאין הם בעליים מן המשמעות הפешטה של הלשון שביבא רשי"י "כשר שבמצרים הרוג", הרי הי' על רשי"י להוסיף מילוט הסבר כדי לבאר את כוונת מאמר זה.

ומאחר שרשי"י לא הוסיף דבר, אלא רק העתיק תיבות ספרות אלו ממאמר ר' שמעון כפי שהוא במכילתא, בהכרה לומר, שהסביר בזה עולה מדברי ר' שמעון גופא, באופן שאין רשי"י צריך להוסיף עליהם מאומה על מנת לישב את הקושיה הנ"ל, אפילו לא עבור הבן חמש.

ה. לאחרי כל זה באים אנו אל התמייה הגדולה מכל בעניין זה: נניח שנוכל לישב את דברי רשי"י מכל צד ופינה, ולברר מדו"ע המאמר "טוב שבמצרים הרוג" מובן ומהJOR למחרי, מלכתחילה, בעיניין בין חמש – הרי מעתה יוקשה לאידך גיסא: איך יתכן שבמשך דורות יגעו בכ"כ גודלי ישראל לרץ קושיא זו, ולא הסתפקו בהסביר שיש ביד רשי"י עבר בן חמש?

דPsiṭṭaṭa שאין הכוונה כאן לתרץ

(28) וראה גם גו"א כאן.

ג) לכארה, בהמשך לשונו "רצוץ" ה' רשי' ציריך לומר "רצוץ את דשו"^{35*}, בהתאם לשון הכתוב: "הוא ישופך ראש" "רצצת ראשי לותן"^{**}?

ד) מהו הדיווק "מכאן ה'" ר' שמעון אומר כי", שבא למעט, שאיין למדוד זאת מקום אחר אלא דוקא "מכאן"? ת. כדי לבאר עניין זה, יש להזכיר שאלה כללית המתעוררת על פירוש רשי' זה:

לכארה, הגירסה שבמסכת סופרים – "הטוב שבعقوבים" בשעת מלחמה הרוג" – הולמת גם את פשטונו של מקרה: לאחר שהמצרדים באו להלחם עם בניי [ואף עונשו של הקב"ה למctrדים ה'] באופן של "מלחמה", כמו שכותוב³⁶: "ה' ילחם לכם גו", "ה' נלחם להם גו", הרי גם בן חמש מבין, שבעת מלחמה עם אויב אי אפשר להפריד את ה"כשרים" אשר בצד שכנוגד (בשעת המלחמה עצמה) –

וא"כ הרי אדרבה, נמצא שגירסתו זו מחוורת יותר מן הגירסה שהביא רשי' מן המכילתא, שבזה נאמר בסתם – "CSR שבמצרדים הרוג" [זהינו]: א) בכל עת ובכל מצב – שזהו היפך הצדק והוירוש לגמרי. ב) הדבר מדייש ש"הירא את דבר ה'" התחייב מיתה רק מפני שננתן את הבעותיו לפרעה (כנ"ל ס"ג)?

אלא שבאמת אין זו קושיא כלל: בדרך הפשט מובן, שהנס דקרי"ס

(35) כבמدرس שבל טוב וארא שם.

(35*) תהילים עד, יד. וראה שינוי נוסחות בירושלמי שם.

(36) פרשנו יד, יד. שם, כה.

והרי מקרה מלא דבר הכתוב³⁷: "ואיבה אשית בינך גוי" הוא יושפך לאש"³²?

ז. עוד דיוקים בפירוש רשי' זה:

א) לשם הביא רשי' כאן את שם בעל המিירא – ר' שמעון³³? – והרי (כמו שנטבאר כמה פעמים) רשי' מזוכיר זאת רק כ三次 בזה הוספה ביאור לפירושו.

ב) בקשר ל"CSR שבמצרדים" לשונו רשי' היא "הרוג", ואילו בקשר ל"טוב שבנחים" – "רצוץ את מוחו"³⁴?

מהכא דיק לה" (וראה ריב"א כאן ע"ד הדרש) – אבל ראה גו"א ולבוש כאן. בראשית ג, ט.

(31) (32) ואין לומר דההידוש הוא "טוב שבנחים כו", דין לסמוך גם על נשח השווא בין מתרבות (ראה גו"א ולבוש כאן). פני משה ירושלמי קדושים שם – שהרי גם בפסוק "ואיבה אשית גוי" הוא ישופך ראש" נאמר באופן סתמי – על כל הנחשים, והרי כולם בכלל "זרע".

(33) (34) ביל' רשי' שברב"א (וכן בדף שוני דרש): ר' ישממעל. אבל בשאר דפוסי רשי', וכו' במקומות שבעהרה 2 (לבד מתנומא, ושם: מכאו אמרו כי), פס"י ושבכל טוב וארא ט. ב. פס"ז כאן. ועוד (וכן בירושלמי ומס' טופרים שם) הוא – ר' שמעון (סתם – בן יוחאי).

(34) אף ש"ה במכילתא (ושאר המקומות שבעהרה הקודמת) – הרי כמדובר כמ"פ, רשי' אינו מעתיק בפירושו לשונות של זול' שאינן שייכים לפש"ם ופירוש הכתובים על אותו (ולפעמים גם משנה בלשון רזיל או אפילו בלשון הכתוב שיתאים לפש"ם, כמדובר כמ"פ). ובמילא מובן שהלשון "רצוץ את מוחו" שיד פירוש הכתובים כאן.

ומה שרשי' בוחר בהגרסתו ("CSR שבמצרדים") (ראה לעיל העירה 10) – אף שבנחש כ' "טוב" – ייל' דבא לרמזו דאף שהמצרדי "CSR" וראוי להיות או ש"ה"י (מןנו) גור, בכ"ז – "הרוג". ראה גו"א כאן. וראה لكمן העירה .54.

155

ומילא, שגם הם נענשו יחד עם שאר המצרים – וא"כ צרייך ביאורו⁴³, אך יתכן שגם „הירא את דבר ה“ מת בקריות בשוה⁴⁴ לאלו שלא היו „ירא גו“ (כما אמר הכתוב⁴⁵ „לא נשאר בהם עד אחד“) רק מפניו שנותן את המותה לפרעה?

(אילו נאמר שמיתתם הייתה מפני שרדו את בניי לשם מלחמה, הי' מובן הטעם שנתחייבו בעונש זה (ורשי' לא הי' צרייך לבאר זאת⁴⁶); אך כיון

יוון יותר עפ"ר פרש"י לעיל (פסק 1) ד' לקח עמו" – ממשכם בדברים כו' אני אשוה עמכם בחולק וכו', ומה מובן שגם לKitah הבהמות הייתה באופנו כזה עז' שמשכם בדברים^{*} [אף שהפירוש ביויקח כאן הוא כפשוות – פיעולת הלקיחה – שהרי קאי על "רכב"] – ובמילא פשוט שלא רק רק מומנו שהשאילים" (פרש"י לעיל פסק ה).

(אבל לוili זה אפ"ל שהירא את דבר ה" נשארו במצרים, שהרי גם לאחר קריות נשארה אומהה במצרים, כדמותה ממשג'ן (שלח יד, ד) נתנה ראש ונשובה מצירימה" (ראה תשא לב, יב. פרש"י למלך ד, כה. ועוד), ומובן גם בפשטות הדברים שלא כל האומה יוצא לצבאו).

(43) ונו"ד מ"ש בלבושו כאן.
(44) בענין המותה – וראה פרש"י למלך טו, ה (ד"ה כמו אבן).
(45) יד, כת.

(46) וראה צידה לדרכו כאן. – בלבוש שם כ' דאפ"ל „שלא הלבכו להרוג את ישראאל רק הלו רלבוד פרעה וכו‘, ולכון מביא רשי' „בשר

* ובהזה מותרצת בפשטות קושיית המשיכיל לצדדים (וכן קושיות הלבוש שבהערה (46) דילמא לעולם כשרים היו אלא דבראנס המליך לך כל הבהמות שליהם" [ובפרט שנעכ' צרכי?] פרש בן הס"ד וא"ת משל ישראאל הרי – שהרי פשות שבני" לא נתנו בהמותם לפרטנו מעצמן] – כי כבר פרש"י לעיל דאוף הלקיחה והי' נגי שמשכם בדברים".

וכליון המצרים הרודפים לא אריע ריק מפניו שהמצרים רדפו אחרי בניי' ונלחמו בהם – שהרי לעיל בכתב נאמר³⁷ שהקב"ה אמר למשה: „וזקוקת את לב פרעה ורדף גו“, וכן בפסוק לאחיז³⁸ „ויהזק ה' את לב פרעה גוי וירדף גו“, וכיון שהרדיפה באה מפניו שה' חיזק את לב פרעה, אין להענישם על בר!³⁹ – אלא הי' זה המשך למכות הקדומות שהביא ה' על מצרים על כך שעינו את בניי' ושעבדו אותם בஸר שנים רבות כ"ב⁴⁰; וכטבים וגמר⁴¹ לכל המכות הביא עליהם הקב"ה את העונש הגדול ביותר – נס קריות, שע"ז „לא נשאר בהם עד אוזך“.

ולכן אין רשי' יכול להביא את הගירסתא ממכת סופרים „טוב שב-עכויים (רכ) בשעת מלחמה הרוג“ – כי אין כוונת הכתוב לומר שרדיפתם ומלחמתם של המצרים היו הסיבה למיתתם ביום סוף.

ט. ולפי זה מובן הטעם שהוכרה רשי' להביא את המשך המאמר „מכאן הי' ר' שמעון אומר כו“ (הגם שאין פרש"י ספר הלוות): מדברי רשי' ש„הירא את דבר ה“ נתנו בהמותיהם לפרטה, מובן שגם הם היו בקריות⁴²,

(37) שם, ד.

(38)

(39) להעיר מפרש"י וארא ז. ג. וראה לקו"ש ח"ו ט"ע 62 ואילך.

(40) וראה פרש"י למלך (יד, כה): שכשם שאלו כי כך לוקים אתם שנשאו במצרים. אבל להעיר מפרש"י לך (טו, יד): „דין אנבי – בעשר מכות“. מפרש"י.

(41) וראה לקו"ש ח"ג (ע' 878 ואילך. וש"נ) דקריות הד' הגמר דיצ"מ, עי"ש.

(42) כמ"ש בלבושו כאן (געתק לעיל העירה (23).

עונש קרי"ס עדין אין הוכחה ברורה שגם אצל "הירא את דבר ה'" הייתה השנאה והרשעות כלפי בני' במדה גדולה כל כך עד שתחייב על כך בעונש "הרוג" עם כל המקרים בשוה:

מוזה שבשאר המכות (חווץ מדבר⁴⁹ וברך⁵⁰) לא מצינו שה"ירא" נשתנה משאר המצרים, עדין אין ראי' שלא נבדל מהם במדת השנאה והרשעות לבני', כי מאחר שמכות אלו לא כללו עונש מויתה⁵¹, שהוא העונש השלם והגדול ביותר, קיבלן לא דרשה את המדה המלאה והגדולה ביותר של רשעות המצרים, אלא הן היו ראיות לבוא בעונש אף על מדה קטנה יותר של שנאה ורשעות, שהיתה גם אצל "הירא את דבר ה'", ולכן נתחייב אף הוא בעונשן של מכות אלו⁵².

ואפיו בנוגע למכת בכורות, שאמנם הייתה עונש מויתה ("הרוג") הרוי כבר פירש רשי' לנויל⁵³ "למה לך

(49) פרשי' וארא ט, י.

(50)

ואהרא טב.

(51) וגם מכת ערוב – לא נאמרה בה מויתה. ועיין בפרשי' (ואהרא ח, יז): "והיו מושׁחיתים בהם"

– שהוא עד' תחת הארץ" (שם, כ). (52) ומה שלא לקו במכת דבר ברך – מפני שי' ציל בזיה מויתה, וכמש"ג (ט, טו): כי עתה גור' ותחדך מן הארץ (אלא שבעבור זאת כי – פרשי').

שם. ויל' (עד' הלהבה) דגם בפועלו הרי ה' בהן מיותת בהמותם – ראה מרוז'יל (מכילתא, שמור' ויליש' – עה"פ פרשנו ייז, ג. והובא ברמב"ש) דבהתמו של אדם היה ציוו כי. וראה להלכה שע"ז חז"ז שא"ח סרמ"ח סי"ג (מגמ"א שם). ולהעיר מרשב"א ב"ק (קב, א): דידי' השור כדיני נפשות דכמית הבעליםvr כרך מייתת השור. וראהuko'ש חמ"ס ע"ז 330 ואילך.

(53) בא יא, ה. וראה גם פרשי' שם יב, קט

שהרדיפה איננה הסיבה, קשה להבין מדוע בא העונש גם על אלו שהיו מסוג "hiria at דבר ה'").

ובפרט שהבן חמש כבר למד בפרשת סדום ועמורה⁴⁷, שאליו היו שם רק (תשעה) עשרה צדיקים, לא זו בלבד שהיו ניצולים בעצמם, אלא שוכותם הייתה מגינה גם על כל הדברים בעירם; והנה כאן התחרש ההיפך ממש: לא זו בלבד שאליו (מסוג "hiria at דבר ה'"') לא הגינו על המצרים הנורדרים מכל'!), אלא שגם הם עצם לא ניצלו.

לכן הביא רשי' את מאמר ר' ש"מ מכאן כו' שבו שבר שבמצרים הרוג טוב שבנחים כו', לבאר, שעונשו של ה"ירא" לא הי' רק מפני שנתן את מהותיו לפערעה, אלא שעונש חמור זה של ה"ירא" הוא הוכחה, שנתנית הבהירות היהת תוצאה של שנאותו לבני' השווה לשנותם של שאר המצרים⁴⁸ – אותה שנאה "ארסית" (בדוגמת הנחש) שהביאה את כל המצרים לעונת את בני' ריבוי שנים בחזקה כ"ב, ועל כן נגמר על כולם (ובכללם על ה"ירא") העונש "הרוג" – "לא נשר בהם עד אחד".

ו. ובזה תתברר גם ההדגשה "מכאן כו' שבר שבמצרים הרוג" – כיוון שעז

שבמצרים הרוג", כולם "ודאי הש'" הבוחן כל לבות כי יודע כי עכשו נהפר לבם לשוניים ולהרוג ולאבד רדיו כו" – אבל (נוסף על המבואר לעיל ס"ג ובהעורה 23, דכוונת רשי' היא שנרגגו (ג"א משום שרדו אחורי בני', כ"א) משום שננתנו בהמתם לפערעה הר) מפרשיש' לעיל (פסוק 4) מוכח שהלכו מרוצנים הטוב, וכג'ן"ל הערכה 42.

(47) וראיית, כג ואילך.

(48) ולא רק כמי' בלבוש ד"עכשו נהפר לבם לשוניים כו".

על המצריים (מהדור ההוא) שעלייהם מדובר בפסוק – שאוותם מצרים (אפילו הקשר שביהם) ראויים לעונש „הרוג“ – ומטעם הנ”ל.

ואילו למצרים מדורות אחרים, בין הקשרים ובין הרשעים, לא התיחס רשיי כל.

אך עדין שואל הבן חמש: מן הלשון „מכאן הרי ר'ש אומר כו“ משמע שענין זה נגע גם למקום אחר, לדורות שלאחר מכון – ולמאי נפקא מינה לדורות אחרים זה ש„כשר שבמצרים (בדור ההוא) הרוג“?

ולכן הביא רשיי את המשך מאמר ר'ש „טוב שבנה חסמים רצוץ את מוחו“, שבזה מדגישי, שהנפקם לדורות אינה עניין „כשר שבמצרים הרוג“ גופא, אלא עד כמה מלמדו עניין זה בוגע לכל „טוב שבנה חסמים רצוץ את מוחו“.

וזה להוסיפה: מעניין זה („מכאן“) יודעים אנו גם, שאם יקום בעתיד מי „שיהי“ מוחזק ביחסו לרעה אל בניי עד שניתן להי לקרותו „נחש“ – עד שמצינו למן ליתאות ששם שמשו נקרא נחש⁵⁵ – יהול עליו הכלל: טוב שבנה חסמים כו⁵⁶.

ולהעיר, שבימי רשיי (ותלמידיו) היו רבים שיחסם לבניי הוי בדוגמת „נחש“ – נראה גם בקינות שנכתבו עי רשיי ותלמידיו.

(55) ויחי מט, יוז ובפרשנו.
(56) ולהעיר מוצאות מהיות עמלק (ס"פ תצא). ובפרשנוי פרשנותנו (בסוף): מלחתה ואיבה בעמלק עלותית כי, וראה לקו"ש חוץ ס"ע 103 ואילך. וואה קה"י (ערר המן): „המןמושרש נחש יצא צפע .. עמלק .. עכ' המן ר"ת הוא מושרש נשור נחש“, עי"ש.

בני השפחות שאף הם היו משעבדים בהם ושמחים בצרתם“, ככלומר שגם עונש מיתה זה, כיוון שלא בא על המשפחה כולה, כי אם על חלק קטן ממנה – על הבכורות, אינו דוקא על המדה המלאה של רשות המצרים, וכן גם „בני השפחות“ נכללו במכה זו.

דוקא „מכאן“ – מן הנס (דקר"ס) שבו כלוון המצרים הוי באופן של א נשר בהם עד אחד⁵⁴ – יש ראי שגם „יריא את דבר ה“ („כשר שבמצרים“) מן הדור ההוא, הוי בשווה ממש לכל שאר המצרים בגודל שננתו וירושתו כלפי בניי, וכן השתווה להם גם בעונש „הרוג“.

יא. עפ"ז יובן גם טעם הכלל „כשר שבמצרים הרוג“: כיוון שרשי היביא זאת בפירשו על מנת לתרץ קושיא המתעוררת בפסוק זה, הרי מובן בפשטות ש„כשר שבמצרים כו“ קאי

(לענין „בכור השבי“): שהיו שמחין כו (אבל ראה פרשנוי שם יא, ה – ד"ה עד בכור השבי). ולהענו מזה גםם „בכורות אחרים והם במצרים“ נהגו (פרשנוי שם ב', יב, שם, כת).

(54) ויל (עד הרמן): במקצת בכורות ד' וה' הכה כל בכור גוי, אפ"ל דגלי לפניו שבמי המכנים לא היו בכלל שעמידים להיות מהם גרים, וכן אפ"פ למדוד מכאן (הוראה לבני)
„כשר שבמצרים הרוג“ – שהרי אוili היו מנו גרים (ראה לעיל העטרה (34); משא"כ קרייס ד'ה, ייחום ג'ס"ס (בשבילכם – פרשנוי) – שלחם עם מצרים במקומם מלחמת בניי ובדוגמת מלחמת בו"ד ביבוכו [וראה לקו"ש ח"ה ע' 256], שמטעם זה מדגיש הכתוב יד, כג) „טוט פרעה“ – ל' ייחיד – להגד ש(עפ"כ) „אין כולם חשובין לפניו המקיים אלא בסוס אחד“ (פרשנוי שם) שהן אין יכולם להבחני כו, ובכ"ז לחם באופן ד'אל נשר בהם עד אחד – למדים „מכאן“ דגם „כשר ונראי להיות ממו גרים שבמצרים הרוג“.

יג. מהי אכן הסיבה לכך שדואוκ הדור ההוא של המצריים ה'י' יוצא מן הכלל בשנותיו? – הנה ע"ז דיק רשי' להביא את הלשון (מהמגילתא) „טוב שבנחים רצוץ את מוחו“ (ע"ז האמור לעיל, בא ללמד וنمצא לדמ':)

כשם שאצל הנחש הסיבה לגזירות ואיבאה אשית גו"ר היהת „והנחש הי' ערום גו"ו⁶⁰ – „מוחו" – שכותזהה מזה אריע חטא עה"ד וכו' – וכך גם לשנאות המצרים הייתה סיבה מיוחדת (ולכן הייתה זו שנאה שליא בהשוויה לדורות אחרים) מצד אמירת פרעה „הבה נתהכמנה לו גו"⁶¹ – דהאמירה „נתהכמנה היהת לכל המצרים – „ערום", זהה הביא לקושי השעבוד ועינוי בניי).

ולזה רמז רמז רשי' בדיק הלשון „מוחו" (ולא „ראשו"): הטעם שיש להרוג את הנחש הוא בגל „מוחו" („והנחש הי' ערום") אשר גרם לו ואיבאה אשית גו"; וכך גם הכלל „כשר שבנחים הרוג" בא כתותזהה מהת-חכמתם, מאמרית „הבה נתהכמנה לו" שהביאה לקושי השעבוד ועינוי מצרים.

יד. אלא שכאו עליה שאלת כלות הביאור: מנין הראי' שהרגית גם „כשר שבנחים" היהת בגל השנה והרשעות שלהם – והרי אפשר

יב. ובזה יובן גם החידוש שבמאמר „טוב שבנחים רצוץ את מוחו" (ע"פ שמקרא מפורש הוא „הוא ישופר ראש"'): מן הכתוב „הוא ישופר ראש ואתה תשופנו עקב" למדנו רק ש„הוא ישופר ראש" אמר בקשר אל (וכזההה שמא) „אתה תשופנו עקב" – הינו שיש לרוץ את „ראש" הנחש באותו נט, כשהוא במצב של „ואתה תשופנו עקב"⁶².

וע"ז חדש ר"ש: כשם שמצוינו שאיפלו בשירים שבמצרים „הרוג" מצד שנאתם „הארסית" לפני בניי [ולא מצד תקיפות ומלחמות בבניי] – כן הוא גם לעניין הנחש, שעילו גוד הקב"ה ואיבאה אשית ביןך ובין גו", שאין להchner עד שהנחש יתקוף את האדם (ואז „ישופר ראש"), אלא מיד בעת ראיית הנחש – „רצוץ את מוחו" – כיון שגם „טוב שבנחים" הו, בדומה לכשר שבמצרים מפרשנו (מאותו הדור) – שנא מסוכן (ואיבאה אשית גו)⁶³)

وابا ללמד ונמצא למד⁶⁴: ע"ז שרשי' מביא גם את סיום דברי ר"ש „טוב שבנחים רצוץ את מוחו" מתבררת הכוונה גם בתחילת המאמר כשר שבמצרים הרוג" – דהיינו רק על אותם הדור של המצרים, שבשנאותם לבניי היו בדוגמה שנתה נחש לאדם (ואיבאה אשית גו").

(60) בראשית ג. א.

(61) שמאות א. י. ולהעיר מה"פ להרמב"ם (פ"ח): „פרעה וסעתו מרנו בבחירתם כו' ויאמר אל עמו גוי הבה נתהכמנה לו וחתת הפולגה כו". ועוד ע"ז בHAL' תשובה (פ"ז ה"ג): „לפי שחתא מעצמו תחלה כו' שנאמר הבה נתהכמנה לו".

וראה לקוש' ח"ז ע' 63 הערכה .37

(57) כמ"ש בלבוש כאן: מיד שתראה שהיא מתגורזת כו'.

(58) ראה גם גו"א כאן.

(59) ולהעיר מהגירסת (תנומא באבער ופס' ז) לוארא, כ. ס' והזהיר שם. ועוד' הובאה גם במגילתא – מהדורות האראוויטיך-רבני) שמקדמים „טוב שבנחים כו" ל„בשר שבמצרים כו".

בדור מסויים או בסוג⁶⁴ מסויים של "גויים" (או מצרים⁶⁵);

ו עוד – כיוון שכאן (במסכת סופרים וכיו"ב) נוסף במאמר זה חלק שלישי, "הכשרה שנושים בעלת כשפיהם", שאינו שיריך כלל ל"הטוב שבعقو"ם כו"⁶⁶ – ציריך לומר, שככל א' משלשת החלקים הוא עניין נפרד בפני עצמו: "הכשרה שנושים כו'" – הוראה ה' שיכת לטבע הנשים; "הטוב שנושים כו'" – בנגע לטבע הנשים.

ושניהם – אינם אמורים דוקא בדור מסויים –

וכך גם "הטוב שבعقو"ם כו'" הוא הוראה (לכל הזמנים) אודות טבע הגוי.

טז. כבר נתבאר כמה פעמים, שምירוש רשי על התורה יש ללמידה בכוכ' מקומות גם עניינים הנוגעים להלך ההלכה שבתורה – ובעניננו:

דעת ר' אליעזר במס' טהדרין⁶⁷ היא ש"זאב וכור והנחש .. כל הקודם להרגן זכה", ואין ציריך ב"ד של כ"ג (כדעת ת"ק). ונחalker בזה⁶⁸ ר' יוחנן וריש לקיש: ריל ס"ל שהדברים

(64) ואף שבמס' סופרים מוסיף "בשבוע מלחהה" – הרי בירושלמי קידושין שם (וכן במדרש האגדול כאן) – שגם שם כל הג' בבות – ליתא תיבות אלו.

(65) וכן "שבמצרים", כ"א "שבגויים" (סתם).

(66) אבל להעיר מדרש האגדול כאן: مكانה ה' רשב"י אומר הקשר שנגנים כר' היפה שנוחשים כר' בשירה מהנה).

(67) שם טו, ב.

(68) שם טו.

שהיתה זו גזירה⁶⁹ מאות ה' ללא טעם גלווי?

ולכן הביא רשי את שם בעל המירה – ר' שמעון – כיוון שר' שמעון "דריש טума דקרה"⁷⁰ ואזיל גם כאן לשיטתו.

טו. ולפי זה מובן הטעם שבכל הויוכחים אודות מאמר ר"ש (כג' ל') לא הינו ניתן לישבו ע"י הסברתו זו: הביאו האמור הואאמין פשט בהחלט, אך הוא מתאים רק בפירוש רשי, וממשני טעמים: א) רשי בא לפרש רק פשטו של מקרה, הינו, רק את הפסוק שבו קאי, וכך (בפירוש רשי) "בשר שב" מצרים" פירושו – המצריים הנזקרים בפסקוז זה. ב) בפירוש רשי מובא "טוב שבוחדים רצוץ את מוחו" כהמשך ל"בשר שבמצרים הרוג" (ולכן גם טוב שבוחדים כו"ז נלמד "מכאן") ומילא הרי זו גם הוכחה וגילוי דעת ש"בשר שבמצרים הרוג" קאי רק על המצריים שבאותו הדור, כג'.

משא"כ כשהנדון הוא אמר ר' שמעון כפי שהובא במסכת סופרים⁷¹ וכיו"ב, שהנוסח בו הוא בסגנון סתמי: "תני רשב"י הטוב שבعقو"ם כו'" הרוג הטוב שבוחדים רצוץ את מוחו ההוראה שנוחשים בעלת כשפיהם" – אי אפשר לבאר כן, כיוון שאין מדובר כאן

* (61) להעיר מפרש"י שמות (ב, יד): ישראל כר' ראויים לכך – שעפ"ז, לכארה, אין טעם להעניש המצרים.

(62) גיטין מט, ב. וש"ג. וראה לקו"ש חלק ח' ע' 179 (הערה 43) דלשิตת רשי פליגי ר"ש ובן גם בדילכא נפקota לדינה (אבל ע' הפ המבואר לקמן בפניהם סט'ז), יש גם נפקota לדינה – גבי נחש).

(63) וכן בירושלמי קידושין שם.

יב. ההוראה מזה לכל אחד בעבודתו הפרטית:

בדברי חז"ל⁷² מכואר שהנחש "דא יצח"ר". והנה לעתים ישנו יצח"ר המתלבש באצטלא של יר"ש – "טוב שבנהחשים": הוא טובן, שברצונו לעשות "שלום" עם היצר טוב, אלא שיש לעשות פשרה – הוא נינח להודי למדוד תורה וכור' בזמן תורה וכו', והיצ"ט יניח לו להגרר "מעט" אחר תאותיו וכו' בזמן האכילה וכו'.

וע"ז אומר ר"ש "טוב שבנהחשים רצוץ את מוחו": אסור לעשות שום "שלום" עם היצח"ר, להיווטו "נחש", אשר, יהי' אשר יהיה הלבוש שיתכסה בו, לעולם שנאטו בתוקפה⁷³. וזה שהוא מתרצה לוותר על דברים אחדים, הרי זו מתחבולות היצר, שהיום אומר לו עשה לך ולמחר אומר לו כו' עבד ע"ז כו"⁷⁴ – ולכן העצה על זה היא: "רצוץ את מוחו" – יש לרצץ את "מוחו", את הערומותיות והתהבולות של היצח"ר.

ועוד עניין בזה: ידוע⁷⁵ הדיק במה שנאמר⁷⁶ "יגיע כף כי תאכל" – שיגיעת האדם בעסקי הפרנסה צרכיה להיות רך ב"כף", בכך המעשה שלו,

demperesh dati'i carri' dianin lahem torahot veain lahem beulim – abel rava tos' b'k (tza, b – ד"ה ר"א), וסנה' שם (ד"ה ור"ו). ואכ"מ.

(72) זה לא, לה.

(73) ראה ב"ר רפנ"ד. מדרש תהילים מומור לד.

(74) שבת קה, ב.

(75) לקו"ת של מה, ד. ועוד. וראה לקו"ש ח"א ע' 62. ועוד.

(76) תהילים קכח, ב.

אמורים רק כשהנחש המית אדם – שאז מתחייב מיתה – ועל זה אין צורך ב"ז (כמו שצורך בשור וכו'); אבל אם הנחש לא המית אדם, אסור להרגו; ואילו ר' יוחנן אומר שבדברי ר' א"כ הקודם להרגון זכה" המ "אע"פ שלא המיתו", לפי שי"א אין להם תרבות".

והנה לפि פירוש רש"י (בפסחים) שדין "טוב שבנהחשים כי" נלמד מזו הכלל "בשר שבמצרים הרוג" (והרי דברי רש"י על התורה צרכים להתרפרש לכל לאש – כפשוותם), נמצא לעניינו:

א) אין צורך משפט בבית דין ע"מ להרוג את הנחש, כשם שלא נידון כל מצרי לחוד [שא"כ הי' צריך לנוהג בו ע"פ הכלל "ושפטו העדה גוי והציבו העדה"⁷⁷ ולהפרtz בזוכתו, ואילו כאן הומת גם "HIRAA AT DVAR H'" – עד אחד⁷⁸], אלא גזירת הכללי' חלה על כל המצריים, ובכלה (ובגדדר ובמدة) אחת.

ב) הריגת הנחש היא אףי "בשלא המיתו" – כיון שאיפלו "טוב שבנהחשים רצוץ את מוחו" [ע"ד "בשר שבמצרים הרוג", שהי' (לא מצד מלחתם עם בניי, אלא) מצד עצם שנאתם לבניי].

ג) כל זה הוא רק בנסיבות לנוחשין, שעליו ישנה גזירה, ואייה אשית ביןך ובין גור', משא"כ בע"ח אחרים, אפשר לומר ש"י יש להם תרבות"⁷⁹.

* (68) נסמן לעיל הערה 25.

(69) דהיתcum דבחיופש לא הי' נמצא זכות איפלו על אחד מהם?!

(70) רראה ב"ק (טו, ב): והנחש מועד גלוון.

וראה פרש"ו ותוס' שבהערה הבאה.

(71) וראה דעת ריעש' בסנה' שם, (ד"ק) בנחש ס"ל בר"א. ומזה שהביא רישי שם (ד"ה איכא) מב"ק (שם) דנחש מועד לעולם, ממש קצת

ישלים איתו⁷⁷ וככיאור חז"ל⁷⁸ „זה הנחש“ – שאף מציאות ה„נחש“ תתהפק, עד אשר „ישלים אתו“. ⁷⁹

(מושיחות ש"פ בshall, פורים,
וש"פ תשא תשכ"ט)

אך ראשו („ראשך“ – השבל שבמוח) צריך תמיד להיות מלא בתורה וכו'.

וזהו „רצוין את מוחו“: יש לשבר את מוח היצה"ר, כדי שהמוח יהיה מסור וננתן לגמרי לתורה ולקדושה.

ועי"ז שבנ"י יקימו את הוראת רז"ל „טוב שבנה חסים רצויין את מוחו" בזמן הגלות, נזכה לקיום הייעוד „גם אויביו

⁷⁷ משלו טז, ז.

⁷⁸ ירושלמי תרומות פ"א ה"ג. ב"ר שם.
וראה אה"ת בראשית מו, סע"ב ואילך.